

Madde Bağımlılığının Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisinde Sağlığa Verilen Önemin Aracılık Rolü

The Mediating Role of the Importance Given to Health in the Effect of Substance Addiction on Self-Esteem

Durmuş GÖKKAYA¹

ÖZ

Bu çalışmada madde bağımlılığı algısının benlik saygısı üzerine etkisinde sağlığa verilen önemin aracılık rolünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca madde bağımlılığı, benlik saygısı ve sağlığa verilen önem ile demografik değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi de ikincil amacdır. Veriler bir devlet üniversitesinde okuyan öğrencilerden toplanmıştır. Verilerin analizinde ve değerlendirilmesinde SPSS 26 paket programı Process Macro (Model 4) kullanılmıştır. Ölçek değişkenlerinin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi ve ölçekler arası ilişkilerin belirlenmesinde Pearson korelasyon analizi tercih edilmiştir. Aracılık analizi için Process Macro (Model 4) kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları olarak, madde bağımlılığı algısı yüksek, benlik saygısı ve sağlığa verilen önemin orta düzey üzeri olduğu belirlenmiştir. Yaş, sınıf düzeyi ve aile bireyi olan ilişki ile madde bağımlılığı ve benlik saygısı arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Madde bağımlılığının benlik saygısı üzerinde doğrudan ($\beta = -.314$) ve dolaylı ($\beta = -.218$) etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, yaş, sınıf düzeyi ve aile bireyi olan ilişkinin madde bağımlılığı ve benlik saygısı üzerinde önemli bir etken olduğu söylenebilir. Madde bağımlılığının benlik saygısı üzerindeki etkisinde sağlığa verilen önemin aracılık rolü gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Madde bağımlılığı, Sağlık, Benlik saygısı, Sağlığa verilen önem.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the mediating role of the importance given to health in the effect of substance addiction perception on self-esteem. In addition, the secondary aim is to determine whether there is a significant difference between substance addiction, self-esteem, importance given to health and demographic variables. Data were collected from students studying at a state university. SPSS 26 package programme Process Macro (Model 4) was used in the analysis and evaluation of the data. It was determined that the scale variables showed normal distribution. Descriptive statistics, independent sample t test, one-way analysis of variance and Pearson correlation analysis were used to determine the relationships between the scales. Process Macro (Model 4) was used for mediation analysis. As the findings of the study, it was determined that the perception of substance addiction was high and self-esteem and the importance given to health were above medium level. A significant difference was found between age, class level and relationship with family member and substance addiction and self-esteem. The direct ($\beta = -.314$) and indirect ($\beta = -.218$) effects of substance abuse on self-esteem were statistically significant. As a result, it can be said that age, grade level and relationship with family member are important factors on substance abuse and self-esteem. It was concluded that the importance given to health played a mediating role in the effect of substance abuse on self-esteem.

Keywords: Substance abuse, Health, Self-esteem, Importance attached to health.

¹ Dr. Öğr. üyesi, Durmuş GÖKKAYA, Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, durmus.gokkaya@bozok.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6743-1748

GİRİŞ

Bağımlılık, modern toplumların önemli bir sorunudur ve pek çok farklı türü vardır. Madde bağımlılığı, bu türlerden biridir ve hem bireylerin hem de toplumların sağlığına zarar veren ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Aynı zamanda bağımlılık, toplumlarımızın ve bireylerin yaşamlarını etkileyen karmaşık ve yıkıcı bir olgudur. Özellikle madde bağımlılığı, ciddi sağlık sorunlarına, sosyal sorunlara ve ekonomik kayıplara neden olmaktadır.

Madde bağımlılığı, bir kişinin belirli bir maddeye fiziksel veya psikolojik olarak bağımlı hale gelmesi durumudur. Bu madde genellikle uyuşturucu, alkol, sigara gibi maddeler olabilir. Her madde farklı etkilere ve risklere sahiptir. Ancak sonuç olarak, bağımlılık gelişebilir ve yaşamı olumsuz yönde etkileyebilir. Bağımlılık, kişinin maddeyi kullanmaya devam etmesi için güçlü bir istek duyması, kullanımın kontrol edilememesi ve olumsuz sonuçlara rağmen kullanımın sürdürülmesiyle karakterizedir.^{1,2}

Bağımlılık genellikle bir döngü halinde ilerler. Öncelikle kişi maddeyi kullanır, kısa bir süre için olumlu etkiler hisseder, ardından kullanımı sürdürmek için daha fazla maddeye ihtiyaç duyar. Bu durumda, madde kullanımı giderek artar ve kişi bağımlılıkla mücadele etmekte zorlanır.³

Madde bağımlılığı, genellikle kişinin hayatını kötü bir şekilde etkiler. Bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal sağlığı üzerinde derinlemesine ve genellikle olumsuz yönde etkiler yapar. Bununla birlikte işlevsellikte düşüş, ilişki sorunları, mali zorluklar, yasal sorunlar gibi sonuçlarla karşılaşılabilir. Madde bağımlılığı, aynı zamanda sosyal izolasyon, depresyon ve diğer problemlerle de ilişkilendirilmiştir.^{4, 5} Madde bağımlılığının etkileri, sadece bağımlı bireylerle sınırlı kalmaz, aynı zamanda aile üyeleri, arkadaşlar, iş arkadaşları ve toplum genelinde de derin etkilere sahiptir. Bu nedenle, madde bağımlılığı ile mücadele etmek hem bireysel hem de toplumsal düzeyde büyük bir öneme sahiptir.⁶ Sosyal olarak, madde bağımlılığı aile içi sorunlara, iş kaybına, suç oranlarının

artmasına ve toplumda güvensizlik duygusunun yayılmasına neden olabilmektedir.

Madde bağımlılığının birçok nedeni vardır. Diğer bir ifadeyle madde bağımlılığı, birçok faktörün etkileşimiyle gelişebilir. Genetik faktörler, çevresel etkiler, zihinsel ya da ruh sağlığı durumu, sosyal etkileşimler, stres ve yaşam koşulları gibi faktörler, bir kişinin madde bağımlılığı geliştirme riskini artırabilir. Özellikle genç yaşlarda maruz kalınan olumsuz çevresel etkiler, madde kullanımı için bir kapı açabilir ve bağımlılığın gelişimine zemin hazırlayabilir. Bu nedenle, madde bağımlılığının tedavisi ve önlenmesi genellikle çoklu disiplinler arası bir yaklaşım gerektirir.⁷ Madde bağımlılığının nedenleri genellikle karmaşık bir etkileşim ağına dayanır ve her birey için farklı olabilir. Ancak, bu temel faktörlerin anlaşılması, bağımlılığın önlenmesi ve tedavisinde etkili stratejiler geliştirmeye yardımcı olabilir.

Bu makalenin ikinci kavramı olan benlik saygısı ise, kişinin kendine olan değer ve saygı duygusu olarak tanımlanır. Benlik saygısı, bir bireyin kendisiyle ilgili düşünceleri, duyguları ve değerlendirmeleri üzerinde etkili olan bir kavramdır. Benlik saygısı, bireyin kendisini kabul etme, kendine güvenme ve kendisiyle barışık olma yeteneğini içerir. İyi bir benlik saygısı, bireyin hayatındaki birçok alanı etkileyebilir, çünkü kişinin kendisine olan inancı ve değeri, ilişkileri, iş başarısı, duygusal refah ve genel yaşam memnuniyeti üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.⁸

Bir kişi kendini değerli, önemli ve saygıdeğer hissediyorsa, bu genellikle sağlam bir benlik saygısına sahip olduğunu gösterir. Benlik saygısı, kişinin kendini kabul etme, kendi değerlerine bağlı kalma, başkalarının beklentilerine uyum sağlama ve kendi sınırlarını koruma yeteneğiyle ilişkilidir. Sağlam bir benlik saygısı, kişinin duygusal ve zihinsel sağlığı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir ve genel yaşam kalitesini artırabilir.⁹

Benlik saygısı, çocukluk ve gençlik dönemlerinde şekillenmeye başlar ve yaşam boyu gelişmeye devam eder. Pozitif deneyimler, destekleyici ilişkiler ve başarılar, iyi bir benlik saygısının oluşmasına katkıda bulunabilirken, olumsuz deneyimler, eleştiriler ve başarısızlıklar, benlik saygısını olumsuz etkileyebilir.¹⁰ Madde bağımlılığı da genelde gençlik dönemlerinde başlayabilmekte ve ilerleyebilmektedir. Bu nedenle madde bağımlılığı konusu incelenirken benlik saygısı, sağlık ve sağlığa verilen önem kavramları üzerinde durulmasında fayda vardır.

Öncelikle madde bağımlılığının benlik saygısı ile ilişkisini inceleyecek olursak; madde bağımlılığı ve benlik saygısı arasında karşılıklı bir ilişki bulunduğu ifade edilebilir. İyi bir benlik saygısı, madde bağımlılığı riskini azaltabilirken, düşük benlik saygısı ise madde bağımlılığına yatkınlığı artırabilir. Diğer bir ifadeyle düşük benlik saygısı, madde bağımlılığı riskini artırabilir ve madde bağımlılığı da benlik saygısını olumsuz etkileyebilir.¹¹⁻¹² Örneğin madde bağımlılığı, bireyin kendisine olan güvenini ve değer duygusunu azaltabilir. Aynı zamanda madde bağımlılığı, fiziksel ve zihinsel sağlık sorunlarına neden olabilir. Bu sorunlar, bireyin kendisini hasta, güçsüz veya değersiz hissetmesine yol açabilir ve benlik saygısını daha da düşürebilir. Son olarak, madde bağımlılığı, bireyin yaşamında birçok alanında başarısızlık yaşamasına neden olabilir. İş, eğitim, ilişkiler ve diğer alanlarda başarısızlık hissi, benlik saygısını olumsuz

etkileyebilir ve bireyin kendine olan güvenini azaltabilir.

Madde bağımlılığı ve benlik saygısı bireyin sağlık davranışlarına olan yaklaşımını şekillendirebilir. Sağlık davranışları, kişinin fiziksel, zihinsel ve sosyal sağlığını korumak ve iyileştirmek için aldığı kararlar ve uyguladığı eylemlerdir. Madde bağımlılığı, bireyin benlik saygısını azaltabilir ve sağlık davranışlarını olumsuz etkileyebilir.¹³

Sağlığına önem veren bir birey hayatında genellikle sağlıklı yaşam davranışları sergiler ve özellikle bağımlılık yapıcı maddelerden uzak durmaya çalışır. Ancak, tam tersi durumda, madde bağımlılığı bireylerin sağlıklı yaşam tarzı seçimlerini engelleyebilir. Bağımlı bireyler genellikle düzensiz ve sağlıklı beslenme alışkanlıklarına sahip olamazlar. Aynı zamanda, düzensiz uyku durumları, düşük fiziksel aktivite düzeyleri ve diğer sağlıklı davranışlar da sıkça görülebilir.^{14, 15}

Madde bağımlılığı, bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlığını ciddi şekilde etkileyebilir. Alkol, uyuşturucu, sigara ve diğer zararlı maddelerin kötüye kullanımı, bir dizi sağlık sorununa yol açabilir, bunlar arasında karaciğer hastalıkları, kalp problemleri, solunum bozuklukları, bilişsel bozukluklar ve zihinsel sağlık sorunları bulunmaktadır. Bu sağlık sorunları, bireylerin yaşam kalitesini düşürebilir ve ölümcül olabilir.^{5, 16} Bu nedenle madde bağımlılığını benlik saygısı, sağlıkla ve sağlığa verilen önemle ilişkili bir şekilde ele alınması makalenin konusunu oluşturmaktadır.

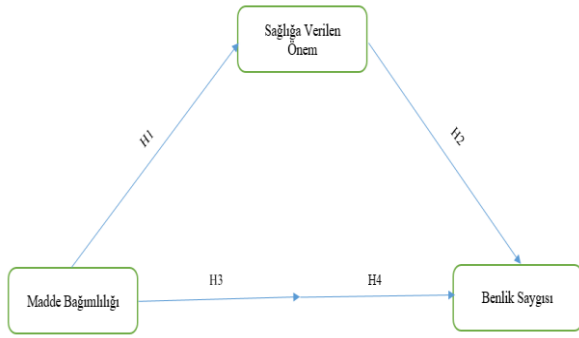
MATERYAL VE METOT

Çalışmanın Amacı ve Tasarımı

Bu çalışmada madde bağımlılığının benlik saygısı üzerindeki etkisinde sağlığa verilen önemin aracılık rolünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Madde bağımlılığı benlik saygısı ve sağlığa verilen önem ile demografik değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi de çalışmanın ikincil amacıdır. Bu çalışma tanımlayıcı ve kesitsel tipte bir araştırmadır.

Araştırma Modeli ve Hipotezleri

H1: Madde bağımlılığı sağlığa verilen önemi etkiler.
H2: Sağlığa verilen önem benlik saygısını etkiler.
H3: Madde bağımlılığı benlik saygısını etkiler.
H4: Madde bağımlılığının benlik saygısı üzerinde sağlığa verilen önemin aracılık rolü vardır.

Şekil 1. Araştırma modeli

Evren ve Örneklem

Bu araştırma bir kamu üniversitesinde öğrenim görmekte olan Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencilerinde 15 Mart 2024 ve 20 Nisan 2024 tarihleri arasında Google Formlar üzerinden çevrimiçi bir anket kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma evreni sağlık yönetimi bölümünde okuyan bütün öğrencileri kapsamaktadır. Öğrenci işlerinden alınan verilere göre araştırmanın yürütüldüğü tarih itibarıyla bölümde aktif olarak 320 öğrenci okumaktadır. Araştırmada örneklem belirlenmemiş olup evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Verilerin toplanmasında öğrencilere online anket linki gönderilerek bölüm arkadaşlarıyla paylaşımları istenmiştir. Böylelikle kartopu örneklem yönteminden de yararlanılarak 213 sağlık yönetimi bölümü öğrencisine ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sayının örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde %5 hata payı ve %95 güven düzeyinde hesaplama yapılarak¹⁷ bu araştırma için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu; Sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf, aile durumu, aile bireyi ile olan ilişki düzeyi, öğrenci ortalama geliri ve aile aylık gelir ortalamasını belirlemeye yönelik ifadeler yer almaktadır.

Madde Bağımlılığı Ölçeği; Ölçek Özdemir (2011)¹⁸ tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5’li Likert tipinde toplamda 23 madde ve 4 alt boyutludur. Ölçek puanlaması “1- Kesinlikle Katılmıyorum ile 5-Kesinlikle Katılıyorum” arasında puanlaması yapılmıştır. Ölçekte ters kodlama

bulunmamaktadır. Ölçek geneli için Cronbach Alpha değeri 0,83’tür. Bu çalışma için Cronbach Alpha değeri 0,885’tir.

Benlik Saygısı Ölçeği; Rosenberg¹⁹ 1963 yılında geliştirilen Çuhadaroğlu²⁰ (1986)’nun geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını gerçekleştirdiği kısa maddeli toplamda 10 madde ve tek alt boyuttan oluşan ölçekten yararlanılmıştır. Ölçek puanlaması “1-Çok Doğru ile 4- Çok Yanlış” arasındadır. Olumlu ve olumsuz yüklü maddeler ardışık olarak sıralanmaktadır. Ölçekte; 1. 2. 4. 6. 7. maddeler olumlu, 3. 5. 8. 9. 10. maddeler olumsuz yüklüdür. Bu çalışma için Cronbach Alpha değeri 0,955’tir.

Sağlıklı Yaşam Becerileri Ölçeği; Genç ve Karaman²¹ tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 20 madde ve sağlığa verilen önem, sağlıklı beslenme, sağlıkla ilgili kaynaklara ulaşma ve sağlık önceliği olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 4’lü Likert bir ölçek olup, puanlaması “4 Kesinlikle Katılıyorum ile 1 Hiç Katılmıyorum” arasındadır. Bu çalışmada bu ölçekte sağlığa verilen önem boyutu alınmıştır. Ölçekte ters kodlama bulunmamaktadır. Sağlığa verilen önem Cronbach Alpha değeri Genç ve Karaman²¹ çalışmasında 0,80’dir. Bu çalışma için Cronbach Alpha değeri 0,981’dir.

Verilerin Analizi; Verilerin analizinde SPSS 26 ve SPSS v4.0 için PROCESS makrosu kullanılmıştır. Veriler normal dağılım göstermiştir (Çarpıklık= -1,070 ile -0,073; Basıklık= -0,874 ile 1,002).²² SPSS 26.0’da tanımlayıcı istatistikler, bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi, Pos Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Ayrıca ölçeklerin iç tutarlılığı Cronbach Alpha katsayısı ile hesaplanmış ve ölçek puanları arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon ile incelenmiştir. Araştırma hipotezlerinin test edilmesinde PROCESS Macro (Model 4) kullanılmıştır.²³ Sonuçlar bootstrapping (5000 bootstrap samples) güven aralıklarında tahmin edilmiştir. Güven aralığı %95 olarak belirlenmiş ve sıfır içermemiştir. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ düzeyinde alınmıştır.

Etik Değerlendirme

Verilerin toplanmasından önce ölçeği geliştiren yazar(lar) ile mail üzerinden irtibat kurulmuş ve de kullanım izni alınmıştır. Etik kurul onayı bir devlet üniversitesinin Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 21 Şubat 2023 tarihli ve 11/15 sayılı karar No ile alınmıştır. Anketin uygulanması sürecinin başlangıcında çalışmanın amacı açıklanmış ve öğrencilerden gönüllü olarak anketi doldurmaları istenmiştir. Anket uygulamasında çalışmanın amacına önce yer

verilmiş daha sonrasında anketin doldurma sekmesi aktif edilmiştir. Araştırmacılar öğrencileri herhangi bir sebep göstermeksizin çalışmayı reddetme veya çalışmadan çekilme hakkına sahip oldukları konusunda bilgilendirmiştir.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Çalışma bulguları araştırma tarihleri içerisinde çalışmaya katılım gösteren öğrencilerle sınırlıdır. Bu nedenle araştırma tarihleri daha uzun ve daha geniş kitlelerde kullanılması önerilmektedir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Sosyo-demografik özellikler (N:213)

Sosyo-demografik özellikler	N	%	
Cinsiyet	Kadın	138	64,8
	Erkek	75	35,2
Yaş	18-21 yaş arası	123	57,7
	22 yaş ve üzeri	90	42,3
Sınıf	1.Sınıf	53	24,9
	2.Sınıf	79	37,1
	3.Sınıf	16	7,5
	4.Sınıf	65	30,5
Aile durumu	Anne-baba birlikte yaşıyor	192	90,1
	Anne-baba ayrı	10	4,7
	Baba vefat etti, anne yaşıyor	11	5,2
Aile bireyi ile olan ilişkiniz	Çok yakın	132	62
	Yakın	35	16,4
	Normal	46	21,6
Öğrenci ortalama gelir	0-1000 TL	20	9,4
	1001-2000	51	23,9
	2001-3000	63	29,6
	3001-5000	38	17,8
	5001 TL ve üzeri	41	19,3
	17.000 TL altı	69	32,4
Aile aylık gelir ortalaması	17.000 TL-20.000 TL	61	28,6
	20-001 TL-30.000 TL	34	16
	30.001 TL-50.000 TL	29	13,6
	50.001 ve üzeri	20	9,4

Sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin %64,8'i kadın, %57,7'si 18-21 yaş arası, %37,1'i 2.sınıf, %90,1'inin anne-baba birlikte yaşadığı, %62'sinin aile bireyi olan ilişkisinin çok yakın olduğu, %29,6'sının öğrenci ortalama gelirin 2001 TL -3000 TL arası olduğu ve %32,4'ünün aile aylık gelir ortalamasının 17.000 TL altı olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Madde bağımlılığının, benlik saygısı, sağlığa verilen önemin demografik değişkenlere göre değerlendirilmesi Tablo 2'de gösterilmiştir.

Madde bağımlılığı ile yaş ($p:0,002$), sınıf ($p:0,023$) ve aile bireyi olan ilişki düzeyinde anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Yaş grubu 22 yaş ve üzeri, 3.Sınıf ve aile bireyi ile ilişki düzeyi çok yakın olanlarda Madde bağımlılığı algısı anlamlı düzeyde daha yüksektir. Madde bağımlılığı ile cinsiyet, aile durumu, öğrenci ortalama geliri ve aile aylık gelir ortalaması arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$; Tablo 2)

Tablo 2. Madde bağımlılığının, benlik saygısı, sağlığa verilen önemin demografik değişkenlere göre analiz sonuçları (N:213)

Değişkenler	N	Madde Bağımlılığı		Benlik Saygısı		Sağlığa Verilen Önem	
		$\bar{x}\pm ss$	Test değeri	$\bar{x}\pm ss$	Test değeri	$\bar{x}\pm ss$	Test değeri
Cinsiyet							
Kadın	138	3,97±0,57	T:0,137	2,78±0,91	T:0,626	2,72±1,08	T:-1,764
Erkek	75	3,96±0,54	P:0,891	2,71±0,79	P:0,532	3,00±1,11	P:0,079

Tablo 2. (Devamı)

Yaş								
18-21 yaş arası	123	3,86±0,52	T:-3,194	2,89±0,76	T:2,666	2,96±0,99	T:2,238	
22 yaş ve üzeri	90	4,11±0,59	P:0,002*	2,57±0,98	P:0,008*	2,63±1,20	P:0,026*	
Sınıf								
1.Sınıf ¹	53	3,84±0,51		2,93±0,73		3,10±0,92		
2.Sınıf ²	79	3,90±0,54	F:3,250	2,85±0,77	F:2,843	2,81±1,06	F:1,932	
3.Sınıf ³	16	4,22±0,40	P:0,023*	2,68±0,78	P:0,039*	2,78±1,27	P:0,126	
4.Sınıf ⁴	65	4,08±0,63		2,51±1,06		2,62±1,20		
<i>Gruplar arası fark</i>		<i>3>1,2</i>		<i>1>4</i>				
Aile Durumu								
Anne-baba birlikte yaşıyor	192	3,97±0,56		2,73±0,86		2,82±1,09		
Anne-baba ayrı	10	3,77±0,60	F:0,629	3,04±0,90	F:0,765	2,75±1,10	F:0,064	
Baba vefat etti, anne yaşıyor	11	4,00±0,61	P:0,534	2,91±1,07	P:0,467	2,92±1,29	P:0,938	
Aile Bireyi İle Olan İlişkiniz								
Çok yakın ¹	132	4,05±0,59		2,70±0,93		2,69±1,21		
Yakın ²	35	3,78±0,49	F:4,480	3,09±0,69	F:3,063	3,11±0,77	F:2,594	
Normal ³	46	3,86±0,50	P:0,012*	2,66±0,76	P:0,049*	2,98±0,91	P:0,077	
<i>Gruplar arası fark</i>		<i>1>2,3</i>		<i>2>1,3</i>				
Öğrenci Ortalama Geliri								
0-1000 TL	20	4,12±0,45		2,60±0,93		2,88±1,18		
1001 TL -2000 TL	51	4,01±0,56	F:1,317	2,51±0,88	F:2,118	2,72±1,15	F:0,955	
2001 TL -3000 TL	63	3,98±0,53	P:0,265	2,86±0,73	P:0,080	2,94±1,11	P:0,433	
3001 TL -5000 TL	38	3,80±0,62		2,77±0,89		2,57±0,97		
5001 TL ve üzeri	41	3,96±0,59		2,97±0,95		2,96±1,07		
Aile Aylık Gelir Ortalaması								
17.000 TL altı ¹	69	3,90±0,54		2,76±0,81		2,90±1,03		
17.000 TL-20.000 TL ²	61	4,07±0,51	F:1,659	2,54±0,86	F:3,079	2,66±1,19	F:1,637	
20-001 TL-30.000 TL ³	34	4,07±0,67	P:0,161	2,66±1,08	P:0,017*	2,57±1,19	P:0,166	
30.001 TL-50.000 TL ⁴	29	3,91±0,52		3,15±0,76		3,15±0,98		
50.001 ve üzeri ⁵	20	3,78±0,60		3,02±0,64		2,98±0,94		
<i>Gruplar arası fark</i>				<i>4>1,2,3</i>				

*p<0,05; T:Bağımsız Örneklem T Testi; F: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Benlik saygısı ile yaş (p:0,008), sınıf (p:0,039), aile bireyi olan ilişki düzeyi (p:0,049), aile aylık gelir ortalaması (p:0,017) arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Benlik saygısının 18-21 yaş, 1.Sınıf, aile bireyi ile ilişki düzeyi yakın ve aile aylık gelir ortalaması 50,001 ve üzeri olanlarda benlik saygısı anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 2).

Benlik saygısı ile cinsiyet, aile durumu ve öğrenci ortalama geliri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür (p>0,05; Tablo 2).

Sağlığa verilen önem ile yaş arasında anlamlı bir fark olup (p:0,026), 18-21 yaş arası olanlarda sağlığa verilen önem anlamlı düzeyde daha yüksektir. Sağlığa verilen önem ile cinsiyet, sınıf, aile durumu, aile bireyi olan ilişki düzeyi, öğrenci ortalama geliri ve aile aylık gelir ortalaması arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (p>0,05; Tablo 2).

Madde bağımlılığı, benlik saygısı, sağlığa verilen öneme yönelik tanımlayıcı istatistikler ve Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Tanımlayıcı istatistikler ve pearson korelasyon analizi (N:213)

Değişkenler	Min-Max	$\bar{x}\pm ss$	MB	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	BS	SVÖ	
MB	1-5	3,96±0,56	r	1	,639**	,557**	,778**	,768**	-,533**	-,570**
			p		,000	,000	,000	,000	,000	,000
Faktör 1	1-5	3,77±0,80	r	,639**	1	,327**	,214**	,311**	-,461**	-,498**
			p	,000		,000	,002	,000	,000	,000
Faktör 2	1-5	4,56±0,44	r	,557**	,327**	1	,286**	,287**	-,220**	-,236**
			p	,000	,000		,000	,000	,001	,001
Faktör 3	1-5	3,99±1,06	r	,778**	,214**	,286**	1	,450**	-,323**	-,255**
			p	,000	,002	,000		,000	,000	,000
Faktör 4	1-5	3,54±0,88	r	,768**	,311**	,287**	,450**	1	-,450**	-,584**
			p	,000	,000	,000	,000		,000	,000
BS	1-4	2,76±0,87	r	-,533**	-,461**	-,220**	-,323**	-,450**	1	,563**
			p	,000	,000	,001	,000	,000		,000
SVÖ	1-4	2,82±1,09	r	-,570**	-,498**	-,236**	-,255**	-,584**	,563**	1
			p	,000	,000	,001	,000	,000	,000	
Çarpıklık				-0,073	-0,810	-0,752	-1,070	-0,018	-0,913	-0,779
Basıklık				-0,345	1,002	-0,011	0,468	-0,444	-0,094	-0,874
Cronbah Alpha				,885	,887	,872	,892	,794	,955	,981

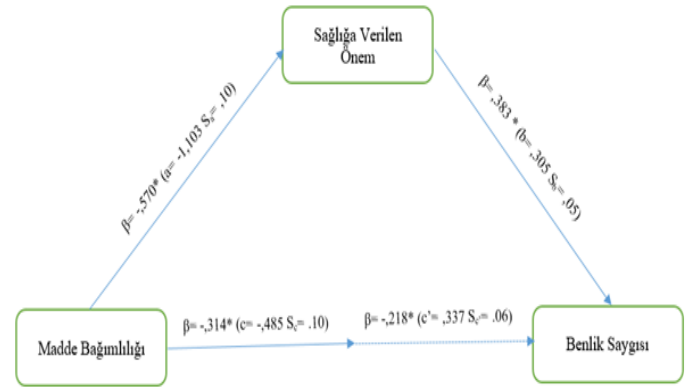
** $p < 0,01$; MB: Madde Bağımlılığı; BS: Benlik Saygısı; SVÖ: Sağlığa Verilen Önem; Faktör 1: Kişinin bağımlılık yapıcı madde (sigara, alkol veya uyuşturucu) bağımlısı olma nedeni; Faktör 2: Bağımlılık yapıcı maddenin (sigara, alkol veya uyuşturucu) zararı; Faktör 3: Bağımlılık yapıcı maddeyi (sigara, alkol veya uyuşturucu) kullanmama nedeni; Faktör 4: Bağımlılık yapıcı maddeler (sigara, alkol veya uyuşturucu) hakkında bilgilenme

Madde bağımlılığı ölçeği genel puan ortalaması $3,96 \pm 0,56$ 'dır. Benlik saygısı $2,76 \pm 0,87$ ve sağlığa verilen önem puan ortalaması $2,82 \pm 1,09$ 'dur. Madde bağımlılığı ile benlik saygısı ($r = -,533$) ve sağlığa verilen önem ($r = -,570$) arasında negatif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Benlik saygısı ile sağlığa verilen önem arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır ($r = ,563$; Tablo 3).

Madde bağımlılığının, benlik saygısı üzerindeki etkisinde sağlığa verilen önem aracılık rolünü belirlemeye yönelik elde edilen analiz sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Doğrudan etkilerde; madde bağımlılığının sağlığa verilen önem üzerinde anlamlı ve negatif yönde etkisinin olduğu ($\beta = -,570$) ve açıklanan varyans değeri (R^2) ,324'tür. Benlik

saygısı üzerinde sağlığa verilen önem ($\beta = ,383$) pozitif madde bağımlılığının ($\beta = -,314$) negatif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin olduğu ve açıklanan varyans değeri (R^2) ,383'tür.

Şekil 2. Araştırma modeli analiz sonuçları

Tablo 4. Aracılık Testi Analiz Sonuçları (N:213)

Doğrudan Etki	SE	USE	SH	C.R.	P	R ²	Alt Sınır	Üst Sınır
Madde Bağımlılığı → Sağlığa Verilen Önem	-,570	-1,103	,109	-10,076	,000*	,324	-1,319	-,887
Sağlığa Verilen Önem → Benlik Saygısı	,383	,305	,052	5,818	,000*	,383	,202	,409
Madde Bağımlılığı → Benlik Saygısı	-,314	-,485	,101	-4,771	,000*		-,685	-,284
Dolaylı Etki								
Madde Bağımlılığı → Benlik Saygısı	-,218	-,337	,069	-4,884			-,479	-,205
Toplam Etki								
Madde Bağımlılığı → Benlik Saygısı	-,533	-,822	,089	-9,156	,000	,284	-,998	-,645

* $p < 0,001$ USE: Standardize Edilmemiş Katsayılar; SE: Standardize Edilmiş Katsayılar; SH: Standart Hata

Dolaylı etkilerde; madde bağımlılığının benlik saygısı üzerinde ($\beta = -,218$) anlamlı ve negatif yönde olduğu belirlenmiştir. Benlik saygısı üzerinde madde bağımlılığının doğrudan ($\beta = -,314$) ve dolaylı ($\beta = -,218$) etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olup sağlığa verilen önem kısmı aracılık rolü gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Tartışma; Madde bağımlılığının benlik saygısı üzerindeki etkisinde sağlığa verilen önem aracılık rolünün ortaya koymak amaçlı yapılan bu çalışmada öncelikle

öğrencilerin madde bağımlılığı, benlik saygısı ve sağlığa verilen önem düzeyleri incelenmiştir. Öğrencilerde madde bağımlılığına yönelik algının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Aldemir ve Doğan²⁴ çalışmasında madde bağımlılığına yönelik farkındalığın arttıkça iyi olma hallerinin de arttığı ifade edilmiştir.

Madde bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenirken bu bulgu literatür tarafından desteklenmiştir.²⁵ Bununla birlikte Nazlıcan vd.,²⁶ çalışmasında

cinsiyet ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin yaş düzeyleri arttıkça madde bağımlılıklarına yönelik algı düzeyleri de artmaktadır. Bekircan vd.,²⁵ çalışmasında ise madde bağımlılığı ile yaş arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Oysaki sonuçların farklı çıkmasının nedeni konunun algılanış biçimi farklı örneklerde çalışmaların gerçekleştirilmiş olması ve kültürel özellikler gibi faktörler söylenebilir. Sınıf düzeyi ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Buna karşın sınıf düzeyi ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.²⁴

Aile durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir fark bulunmamış ve literatür ile uyumludur.²⁵ Aile bireyleri ile yakınlık düzeyleri çok yakın olanlarda madde bağımlılığına yönelik algıları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Aileleri birlikte yaşayanların madde bağımlılığına yönelik algılarının yalnız yaşayanlara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu sonuç ise ailelerin bağımlılık konusunda duyarlılıklarının yüksek olması ve korumacı bir yaklaşım sergilemeleri yönünde söylenebilir.²⁴

Benlik saygısı bu çalışma da orta düzey üzeridir. Geleceğin bireyleri olan öğrencilerde benlik saygısının olumlu yönde olması madde bağımlılığı gibi bir beyin hastalığına karşı koruyucu etkisi olabilir.²⁷ Benlik saygısının düşük düzeyde olması ve madde bağımlılığına yönelik faktörlerin tanınmasıyla bireylerin profesyonel bir yardım alarak daha sağlıklı ve tatmin edici bir hayata adım atmaları sağlanabilir.²⁸ Benlik saygısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ve bu bulgunun literatür tarafından desteklendiği saptanmıştır.^{27, 29}

Benlik saygısı 18-21 yaş arası öğrencilerde anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu çalışma verileri neticesinde ulaşılmıştır. Buna karşın benlik saygısı ile yaş arasında anlamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir.^{13,27} Benlik saygısı ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı ve bu sonucun literatür ile uyumlu olduğu görülmüştür.²⁹ Aile gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerde benlik saygısı anlamlı düzeyde daha yüksek

bulunmuştur. Bununla birlikte Öz Damkalı vd., çalışmasında aile gelir düzeyi ile benlik saygısı benlik saygısı arasında anlamlı bir fark olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte aile yapısı ile benlik saygısı arasında anlamlı bir fark olmadığı ve bu bulgunun literatür ile uyumludur.³⁰

Öğrenci gelir düzeyinin benlik saygısı üzerinde anlamlı bir fark göstermediği belirlenirken buna karşın gelir durumu yeterli öğrencilerde gelir durumu yetersiz öğrencilere göre daha yüksek olduğu bildirilmiştir.³¹ Öğrencilerde sağlığa verilen önem orta düzey üzeri olup literatür ile uyumludur.³² Demografik değişkenlerde ilk olarak cinsiyet ile sağlığa verilen önem arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ve literatür ile uyumlu olduğu saptanmıştır.^{32,33}

Öğrencilerde 18-21 yaş arası olanlarda sağlığa verilen önem daha yüksektir. Yine öğrencilerde sınıf ve gelir düzeylerinin sağlığa verilen önem üzerinde anlamlı bir fark göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte literatürde sınıf, gelir ve yaş ile sağlığa verilen önem arasında anlamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir.³³ Öğrencilerin aile gelir düzeyleri ile sağlığa verilen önem arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Buna karşın Bozkurt vd.,³² aile gelir düzeyleri ile sağlığa verilen önem arasında anlamlı bir fark olduğunu bildirmiştir.

Öğrencilerde benlik saygısı ile madde bağımlılığı arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda olumsuz yönde benlik saygısı olan bireylerde benlik saygısı ihtiyaçlarını karşılayabilmek için duygu ve davranışlarını denetleyebilmek amacıyla madde kullanma eğiliminde oldukları bildirilmiştir.³⁴ Bununla birlikte literatürde madde kullanımı ile benlik saygısı arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu ve düşük benlik saygısının madde kullanımı açısından risk olduğu saptanmıştır.³⁵⁻³⁹ Aynı zamanda Soy ve Kocataş²⁷ çalışmasında bireylerde olumlu yönde seyreden benlik saygısının maddi yoksunluğu azalttığı belirlenmiştir.

Madde bağımlılığının benlik saygısı üzerinde negatif yönde etkisinin olduğu belirlemiştir. Yılmaz vd.,⁴⁰ çalışmasında

madde bağımlılığını önlemenin öz yeterliliği arttırdığını bildirmiştir. Benlik saygısı ve öz yeterliliğin bir birbirinin bütünleyicisi olduğu düşünüldüğünde çalışma bulgusunun desteklendiği söylenebilir. Öz Damkalı vd.,³⁰ çalışmasında benlik saygısı ile genel sağlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bildirilmiştir. Benlik saygısının genel sağlığı yükselttiğine göre madde bağımlılığını azaltma noktasında önemli bir etken olduğu literatürde yapılan çalışmalar neticesinde söylenebilir. Soy ve Kocataş²⁷ çalışmasında olumlu benlik saygısının maddi yoksunluğu azalttığı saptanmıştır. Literatürde kullanılan benzer ölçeklerde yine madde bağımlılığına yönelik farkındalık arttıkça benlik saygısının arttığı saptanmıştır.²⁵

Madde bağımlılığının benlik saygısı üzerinde sağlığa verilen önemin önemli düzeyde etkileri olduğu çalışma bulguları neticesinde aşikârdır. Sağlığa verilen önem arttıkça benlik saygısını yükseltmekte madde bağımlılığını azalttığı belirlenmiştir. Bu bakımdan literatürde konuyla ilgili çalışma olmaması ve yapılan diğer çalışmalar neticesinde sağlığa verilen önem ile akılcı ilaç kullanımı, sağlıkla ilgili kaynaklara ulaşma ve sağlık önceliği arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu görülmektedir.³³ Dolayısıyla sağlığa verilen önemin madde bağımlılığını azaltma noktasında önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonucuna göre madde bağımlılığını azaltma noktasında benlik saygısı ve sağlığa verilen önem ile negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Çalışmanın ikincil amacı gereği demografik değişkenlerde; yaş, sınıf, aile bireyi ile ilişki düzeyinin madde bağımlılığı ve benlik saygısı üzerinde, yine aile gelirinin benlik saygısı ya da sağlığa verilen önem üzerinde önemli birer etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma bulguları neticesinde madde bağımlılığının benlik saygısı üzerine etkisinde sağlığa verilen önem aracılık rolünün olduğu saptanmıştır.

Her ne kadar madde bağımlılığına yönelik algının yüksek düzeyde olduğu görülse de konuya ilişkin öğrencilerin farkındalık düzeyleri daha da artırılmalıdır. Eğitim öğretim sistemi içerisinde bu konuya yönelik seçmeli ders eklenmesi ya da çeşitli seminerler ve eğitimlerle öğrencilerin bu konu hakkındaki bilgi düzeyleri geliştirilebilir ve farkındalıkları artırılabilir. Bununla birlikte madde bağımlılığını azaltmak için benlik saygısı ve sağlığa verilen önemin düzeyi ortadadır. Bu noktada öğrencilerin benlik saygısı ve sağlığa önem düzeylerinin geliştirilmesi de madde bağımlılığını azaltma noktasında önemli katkı sağlayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Literatürde yapılan çalışmalarda bu konuya yönelik

ilginin arttığı görülmekle birlikte henüz yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda çalışma bulguları neticesinde bu çalışmanın gelecekte yapılacak çalışmalara öncü bir model olacağı düşünülmektedir.

Madde bağımlılığının benlik saygısı üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alındığında, bağımlılığın tedavisi sadece fiziksel olarak bağımlı olduğu maddenin bırakılmasıyla sınırlı değildir. Bağımlılıkla mücadele eden bireylerin, özsaygılarını yeniden inşa etmeleri, duygusal iyileşme süreçlerine katılmaları ve destekleyici bir ortamda kendilerini bulmaları önemlidir. Terapi, destek grupları ve sosyal destek sistemleri, bu süreçte önemli bir rol oynar ve bireyin benlik saygısını güçlendirmeye yardımcı olabilir. Bu nedenle, madde bağımlılığı ile mücadelede, bireyin benlik saygısını güçlendirmeye yönelik destek ve tedavilerin önemi büyüktür.

Sonuç olarak, madde bağımlılığı ve sağlığa verilen önem arasında yakın bir ilişki vardır çünkü madde bağımlılığı, bireylerin sağlığını olumsuz etkiler ve toplum sağlığına ciddi boyutlarda zarar verir. Sağlığa verilen önem, madde bağımlılığı ile mücadelede önemli bir rol oynar ve sağlık hizmetleri, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri, önleyici çalışmalar ve kamu politikaları gibi çeşitli alanlarda etkili stratejilerin geliştirilmesine ve

uygulanmasına katkıda bulunur. Bu nedenle, madde bağımlılığıyla mücadelede sağlık önceliklerinin belirlenmesi ve uygulanması önemlidir. Aynı zamanda sağlık

politikalarında ve uygulamalarında madde bağımlılığına karşı mücadelede önemli bir odak noktası olmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Çifci, H. K., Kozanhan, B. ve Solak, İ. (2020). "Madde Bağımlılığı ile İlgili Türkçe İnternet Sitelerinin Okunabilirliğinin Değerlendirilmesi". *Bağımlılık Dergisi*, 21(1), 56-63.
2. Zou, Z., Wang, H., d'Oleire Uquillas, F., Wang, X., Ding, J. and Chen, H. (2017). "Definition of Substance and Non-substance Addiction". In: Zhang, X., Shi, J., Tao, R. (Eds) *Substance and Non-substance Addiction. Advances in Experimental Medicine and Biology*, vol 1010. Springer: Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5562-1_2.
3. Randle, J. M., Stroink, M. L. and Nelson, C. H. (2015). "Addiction and The Adaptive Cycle: A New Focus". *Addiction Research & Theory*, 23(1), 81-88. <https://doi.org/10.3109/16066359.2014.942295>
4. Settle, C. (2020). "The Physical And Psychological Wellbeing Of Caregivers of Individuals Suffering From Substance Addiction". *Archives of Psychiatric Nursing*, 34(3), 107-109. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2020.03.007>
5. Sahu, K. K. and Sahu, S. (2012). "Substance Abuse Causes and Consequences". *Bangabasi Academic Journal*, 9(12), 52-59.
6. Gruber, K. J. and Taylor, M. F. (2006). "A Family Perspective For Substance Abuse: Implications From The Literature". *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, 6(1-2), 1-29. https://doi.org/10.1300/J160v06n01_01
7. Dawood, K. S. (2018). "Assessment The Causes of Substance Abuse "Related Relapse Among Patients With Addiction in Baghdad City". *Kufa Journal for Nursing sciences*, 8(1), 25-34. <https://doi.org/10.36321/kjns.vi20181.2266>
8. Çetinceli, K. ve Acar, Ö. F. (2022). "Benlik Saygısı, Yaşam Doyumu ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki: Lojistik Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma". *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(34), 412-425.
9. Uslusoy, E. Ç., Gürdoğan, E. P. ve Kurt, D. (2016). "Hemşirelerde Mesleki Benlik Saygısı ve Meslektaş Dayanışması". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 29-35.
10. Dilek, H. ve Aksoy, A. (2013). "Ergenlerin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 95-109.
11. Malcolm, B. P. (2004). "Evaluating Self-Esteem: Evaluating the Effects of Self-Esteem on Substance Abuse among Homeless Men". *Journal of Alcohol and Drug Education*, 39-61. <https://www.jstor.org/stable/45092426>
12. Ersöğütçü, F. ve Karakaş, S. A. (2016). "Social Functioning And Self-Esteem of Substance Abuse Patients". *Archives of Psychiatric Nursing*, 30(5), 587-592. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2016.03.007>
13. Avşar, G., Filiz, K. O. Ç. ve Aslan, G. (2016). "Madde Bağımlısı Hastalarda Sosyal Destek ve Benlik Saygısı". *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (1), 44-49.
14. Corrales-Gutierrez, I., Baena-Antequera, F., Gomez-Baya, D., Leon-Larios, F. and Mendoza, R. (2022). "Relationship Between Eating Habits, Physical Activity and Tobacco and Alcohol Use in Pregnant Women: Sociodemographic Inequalities". *Nutrients*, 14(3), 557. doi:10.3390/nu14030557.
15. Serowoky, M. L. and Kwasky, A. N. (2017). "Health Behaviors Survey: An Examination of Undergraduate Students' Substance Use". *Journal of Addictions Nursing*, 28(2), 63-70. DOI: 10.1097/JAN.0000000000000165
16. Rudolf, H. and Watts, J. (2002). "Quality of Life in Substance Abuse and Dependency". *International Review of Psychiatry*, 14(3), 190-197.
17. Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2007). "Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri". Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
18. Akpınar Özdemir, G. (2011). Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı ile İlgili Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
19. Rosenberg M.(1965). "Society and The Adolescent Self Image". New Jersey: Princeton University Press.
20. Çuhadaroğlu, F. (1986). Adölesanlarda Benlik Saygısı [Uzmanlık Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
21. Genç, A. ve Karaman, F. (2019). "Üniversite Öğrencilerinde Sağlıklı Yaşam Becerileri Ölçeği'nin Geliştirilmesi". *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (7), 656-669.
22. Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2019). "Using Multivariate Statistics" (7th ed.). Allyn ve Bacon/Pearson Education.
23. Hayes, A. F. and Scharkow, M. (2013). "The Relative Trustworthiness of Inferential Tests of The İndirect Effect in Statistical Mediation Analysis: Does Method Really Matter?" *Psychological Science*, 24(10), 1918-1927.
24. Aldemir, İ. ve Doğan, S. (2022). "Hemşirelik Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı Farkındalığı ve İyilik Hallerinin Değerlendirilmesi". *International Anatolia Academic Online Journal Health Sciences*, 8(1), 67-84.
25. Bekircan, E., Ün, İ., Ayyıldız, N. İ. ve Usta, G. (2022). "Üniversite Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı Farkındalığı Benlik Saygısı İlişkisi". *Bağımlılık Dergisi*, 23(1), 1-7.
26. Nazlıcan, E., Ersoy, Ö., Akbaba, M. ve Kurt, B. (2018). "Kahramanmaraş İl Merkezindeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Madde Kullanımı ve Etkileyen Faktörler". *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(2), 235-246.
27. Soy, İ. T. ve Kocataş, S. (2020). "Madde Bağımlılığı Tanısı Almış Bireylerde Benlik Saygısı ve Sosyal Dışlanma Algıları Arasındaki İlişki". *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 36(2), 73-86.
28. Bajaj, B., Gupta, R. and Pande, N. (2016). "Self-Esteem Mediates The Relationship Between Mindfulness And Well-Being". *Personality and Individual Differences*, 94, 96-100.

29. Varol, E., Bakan, A. B. ve Arlı, Ş. K. (2021). "Hemşirelerde ve Hemşirelik Öğrencilerinde Benlik Saygısı ile Mesleki Benlik Saygısının İncelenmesi". *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(6), 407-413.
30. Öz Damkalı, F. ve Sarılı, M. (2024). "Hemşirelik Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Genel Sağlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi". *Bingöl Üniversitesi Sağlık Dergisi*, 5(1), 162-170.
31. Uzun, R., Balcı, E., Günay, O., Özdi, K. ve Öztürk, G. K. (2018). "Hemşirelik Öğrencilerinde Yeme Tutumları, Beden Algısı, Benlik Saygısı ve İlişkili Etmenler". *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 48-63.
32. Bozkurt, T. M., Olcay, H. ve Atlı, M. (2022). "Sağlıklı Yaşam Becerileri ile Fiziksel Özellikler Arasındaki İlişki". *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 752-768.
33. Özkan, Ş. ve Aca, Z. (2020). "Akılcı İlaç Kullanımında Sağlıklı Yaşam Becerilerinin Etkisi". *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 10(2), 273-288.
34. Toker, T., Tiryaki, A., Özçürümez, G. ve İskender, B. (2011). Madde Kullananlarda Çocukluk Örselenme Yaşantılarının, Madde Kullanma Eğilimi, Benlik Saygısı ve Başa Çıkma Tutumları ile İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 83-92.
35. Khajehdaluae, M., Zavar, A., Alidoust, M. and Pourandi, R. (2013). "The Relation of Self-Esteem and Illegal Drug Usage İn High School Students". *Iranian Red Crescent Medical Journal*, 15(11), 76-82.
36. Uba, I., Yaacob, S. N., Talib, M. A., Mofrad, S. and Abdullah, R. (2013). "Effect of Self-Esteem in The Relationship between Stress and Substance Abuse Among Adolescents: A Mediation Outcome". *International Journal of Social Science and Humanity*, 3(3), 214-217.
37. Ekinci, S. ve Kandemir, H. (2015). "Childhood Trauma in The Lives of Substance-Dependent Patients: The Relationship Between Depression, Anxiety And Self-Esteem". *Nordic Journal of Psychiatry*, 69(4), 249-253.
38. Riquelme, M., García, O. F. and Serra, E. (2018). "Psychosocial Maladjustment in Adolescence: Parental Socialization, Self-Esteem, and Substance Use". *Anales de psicología*, 34(3), 536-543.
39. Oshri, A., Carlson, M. W., Kwon, J. A., Zeichner, A. and Wickrama, K. K. (2017). "Developmental Growth Trajectories Of Self-Esteem in Adolescence: Associations With Child Neglect and Drug Use and Abuse in Young Adulthood". *Journal of Youth and Adolescence*, 46, 151-164.
40. Yılmaz, S., Yılmaz, M., Sorver, A., Karagöz, Ş. Ş. ve Abalı, V. (2023). "Madde Bağımlılığı Önleme Programının Ergenlerin Öz Yeterlik Algısına Etkisi". *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(2), 105-111.